

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی

وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته اندیشه سیاسی در اسلام

عنوان:

تأثیر انقلاب اسلامی بر گفتمانهای مارکسیسم لیبرالیسم در ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر منصور انصاری

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر صدر الدین موسوی

پژوهشگر:

سمیه محمدی

ماه / سال تحصیلی: شهریور، ۱۳۹۲

کلیه حقوق مادی و معنوی این پایان نامه متعلق به پژوهشکده می باشد.

چاپ پایان نامه و استخراج مقاله از پایان نامه باید به نام پژوهشکده، با تأیید استاد راهنما و با مجوز معاونت پژوهشی باشد.

صلى الله عليه وسلم

تقدیم به

همراه همیشگیم: همسرم

تقدیم به قبای سبزی که خاکستری شد تا سبز شوم، برادرم

تقدیر و تشکر

سپاس خدای را که سخنوران، در ستودن او بمانند و شمارندگان، شمردن نعمت‌های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزاردن نتوانند. سلام و درود بر محمد و خاندان پاک او، طاهران معصوم، هم آنان که وجودمان و امدار وجودشان است.

بدون شک جایگاه و منزلت معلم، اجل از آن است که در مقام قدردانی از زحمات بی‌شائبه‌ی او، با زبان قاصر و دست ناتوان، چیزی بنگاریم. اما از آنجایی که تجلیل از معلم، سپاس از انسانی است که هدف و غایت آفرینش را تأمین می‌کند و سلامت امانت‌هایی را که به دستش سپرده‌اند، تضمین بر حسب وظیفه و از باب «من لم یشکر المنعم من المخلوقین لم یشکر الله عزّ و جلّ». از پدر و مادر عزیزم، این دو معلم بزرگوارم که همواره بر کوتاهی و درستی من، قلم عفو کشیده و کریمانه از کنار غفلت‌هایم گذشته‌اند و در تمام عرصه‌های زندگی یار و یآوری بی‌چشم داشت برای من بوده‌اند. از همسرم که همیشه ایام همانند یک دوست واقعی در کنارم بوده است. از استاد با کمالات و شایسته، جناب آقای دکتر منصور انصاری که در کمال سعه صدر، با حسن خلق و فروتنی، از هیچ کمکی در این عرصه بر من دریغ ننمودند و زحمت راهنمایی این پایان‌نامه را بر عهده گرفتند، از استاد بزرگوار و همراه همیشگی دانشجویان، جناب آقای دکتر صدر الدین موسوی، که زحمت مشاوره این پایان‌نامه را در حالی متقبل شدند که بدون مساعدت ایشان، این پروژه به نتیجه مطلوب نمی‌رسید، و از استاد فرزانه؛ جناب آقای دکتر علی مرشدی زاد و جناب آقای دکتر یحیی فوزی که زحمت داوری این پایان‌نامه را متقبل شدند؛ کمال تشکر و قدردانی را دارم، باشد که این خردترین، بخشی از زحمات آنان را سپاس گوید.

شماره: ۵۴۰۶۰۶۰۵
تاریخ: ۱۳۹۲/۷/۱۵
پیوست:

پژوهشکده امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی
وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی

باسمه تعالی
صورتجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

با حمد و سپاس به درگاه خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولیعصر (عج) و با درود و سلام به روان پاک حضرت امام خمینی (س) جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

خانم سمیه محمدی دانشجوی رشته اندیشه سیاسی در اسلام

تحت عنوان: «تأثیر انقلاب اسلامی بر گفتمانهای مارکسیسم و لیبرالیسم در ایران پس از پیروزی انقلاب

اسلامی»

در تاریخ ۱۳۹۲/۷/۱۵ با حضور هیأت داوران در پژوهشکده امام خمینی (س) برگزار گردید و به موجب آیین نامه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد، ارزشیابی هیأت داوران به شرح زیر تعیین گردید:

قبول با درجه عالی امتیاز: ۱۹-۲۰ دفاع مجدد مردود

قبول مشروط با درجه: (با اصلاح)..... امتیاز:..... مرجع تأیید نهایی:

شرح اصلاحات مورد نیاز:

-۱

-۲

توضیح: بنا به مصوبه کمیسیون تخصصی آموزش و پژوهش پژوهشکده امتیاز پایان نامه‌ها به شرح زیر مشخص میگردد:

الف) قابل قبول از	۱۴ به بالا	۱۹-۲۰	۳- قبول با درجه خوب	۱۶-۱۷/۹۹
۱- قبول با درجه عالی				
۲- قبول با درجه بسیار خوب	۱۸-۱۸/۹۹		۴- قابل قبول	۱۴-۱۵/۹۹
ب) مردود	کمتر از ۱۴			

اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱- استاد راهنما:	جناب آقای دکتر منصور انصاری	رئیس هیأت	
۲- استاد مشاور:	جناب آقای دکتر سید صدرالدین موسوی	استاد	
۳- استاد ناظر	جناب آقای دکتر علی مرشدی زاد	استاد	
۴- استاد ناظر:	جناب آقای دکتر یحیی فوزی	استاد	

امضاء
مدیریت تحصیلات تکمیلی

امضاء
نماینده تحصیلات تکمیلی

امضاء
مدیر گروه

تهران: خیابان فردوسی شمالی، ابتدای خیابان شهید تقوی (کوشک) پلاک ۲۵۳ تلفن ۰۲۰۶۶۷۲۴۰۹ و ۰۲۰۶۶۷۴۳۰۴۳-۷ شماره: ۶۶۷۲۲۸۲۵

چکیده

پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی

رشته تحصیلی: اندیشه سیاسی در اسلام
عنوان پایان‌نامه: تأثیر انقلاب اسلامی بر گفتمانهای مارکسیسم و لیبرالیسم در ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی
نام و نام خانوادگی دانشجو: سمیه محمدی
استاد راهنما: جناب آقای دکتر منصور انصاری
استاد مشاور: جناب آقای دکتر صدر الدین موسوی
تاریخ شروع پایان‌نامه: مهرماه ۱۳۹۱
تاریخ اتمام پایان‌نامه: شهریورماه ۱۳۹۲
<p>پژوهش حاضر بر آن است تا در چارچوب نظریه گفتمان لاکلا و موفه که نظریه‌ای نشانه شناختی برای تحلیل گفتمان‌های سیاسی است، تأثیرات گفتمان انقلاب اسلامی ایران را بر دو گفتمان مارکسیسم و لیبرالیسم در دوره‌ی پس از پیروزی انقلاب اسلامی، بررسی کند.</p> <p>فرضیه پایان‌نامه این است که انقلاب اسلامی ایران موجب توجه رابطه دین و سیاست و در آمیختگی تفکر دینی با اصول فکری مارکسیسم گردید و تفکر مارکسیستی و لیبرالیستی را دچار نوعی بن بست در اصول و اندیشه‌هایشان کرد. و در چنین وضعیت مشروط شدگی آنها ناگزیر به تجدیدنظرهای مهمی در اندیشه‌های خود مخصوصاً در رابطه‌ی دین و سیاست شدند. در جهت اثبات این فرضیه، پایان‌نامه پیش رو در چهار فصل تدوین گردیده است که پس از پیشینه پژوهی در خصوص گفتمان مارکسیسم و لیبرالیسم و بررسی سیر تحولات آنها در اثر مواجهه با گفتمان انقلاب اسلامی، به این مهم دست خواهیم یافت که: گفتمان لیبرالیسم و گفتمان مارکسیسم از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۶۲، در اثر غیریت‌سازیهایی گفتمان انقلاب اسلامی به حاشیه رانده شدند و بیشترین نمود گفتمان لیبرالیسم در این دوره، در دولت موقت مشاهده شد اما پس از شروع جنگ و فوت امام خمینی به عنوان کاریزمای گفتمان، چالش در درون گفتمان انقلاب اسلامی ایجاد شد که منجر به غیریت‌سازی در درون گفتمان انقلاب اسلامی گردید که اثبات فرضیه پایان‌نامه با تحلیل این دوره صورت گرفته است.</p> <p>کلمات کلیدی: گفتمان - انقلاب اسلامی - مارکسیسم - لیبرالیسم</p>

Abstract

Institute of Imam Khomeini and Islamic Revolution

Majur: Political Thought in Islam
Title of the thesis: A study on the effect of the discourses of Islamic Revolution in Iran after the Islamic Revolution on Marxism and liberalism
Name of researcher: Somayeh Mohammadi
Supervisor: Dr. Mansoor Ansari
Co-Supervisor: Dr. Sadroddin Moosavi
Date of Registration: October 2012
Date of Submission: September 2013
<p>This study is based on the theory of Lakoff and Mouffe's discourse theory and semiotic analysis of political discourse, the discourse of Islamic Revolution in Iran, the influence of discourses of Marxism and liberalism in the aftermath of the Islamic Revolution, and a review.</p> <p>The thesis hypothesis is that Iran's Islamic Revolution, according to the principles of religion and politics, and the mixture of religious thinking, Marxism, and Marxist thought and liberal thought caused a deadlock in the principles and ideas. In such a situation, avoiding them is inevitably subject to significant revisions in their thoughts, especially regarding religion and politics. The thesis has been developed in four chapters in a head-to-head manner. After the background research on the discourse of Marxism and liberalism and reviews dealing with the effects of developments in the discourse of the Islamic Revolution, which will achieve these important</p> <p>discourse of Marxism from 1357 to 1362, the otherness system leads to the marginalization of the discourse of the Islamic Revolution and most of the discourse of liberalism in this period, the provisional government was established after the war and the death of Imam Khomeini, the charismatic debate challenge within the dialogue of Islamic Revolution that led to the creation of otherness in the discourses of the Islamic Revolution that has been done to prove the theory of the course under supervision.</p> <p>Keywords: Discourse - Islamic Revolution - Marxism - Liberalism</p>

الخلاصه

معهد الامام الخميني و الثورة الاسلاميه للدراسات

الفرع الدراسي: الفكر السياسي في الاسلام
عنوان الرسالة: تأثير مؤشر الثورة الاسلاميه على المؤشرين الماركسيه و الليبراليه فى ايران بعد انتصار الثورة الاسلاميه
اسم و شهره الطالب: سميه محمدي
الاستاذ المرشد: سماحه الدكتور منصور انصارى
الاستاذ المستشار: سماحه الدكتور سيد صدرالدين الموسوى
تاريخ بدء الرسالة: ذى القعدة الحرام ١٤٣٣ القمريه
تاريخ ختمها: ذى القعدة الحرام ١٤٣٤ القمريه
<p>يحاول هذا التحقيق أن يعالج تأثيرات مؤشر الثورة الاسلاميه الايرانيه على المؤشرين الماركسيه و الليبراليه بعد انتصار الثورة الاسلاميه فى إطار نظريه «مؤشر لاكلا و موفه» التى تعتبر نظريه علاميه لتحليل المؤشرات السياسيه. فرضيه رساله أنه اوجبت الثورة الاسلاميه الايرانيه الاهتمام بارتباط الدين مع السياسه و اختلاط الفكرالدينى مع الاصول الفكرية الماركسيه و سدت الفكر الماركسى و الليبرالى فى اصول و افكارهما. فى حاله تقييد كهذه هم اضطروا لتجديدات النظر المهمه فى افكارهم خاصه فى ارتباط الدين مع السياسه. دوّنت هذه الرساله فى اربعه فصول لاثبات هذه الفرضيه و بعد دراسه السوابق حول مؤشر الماركسيه و الليبراليه و معلجه مسيره تحولاتهما عقب المواجهه مع مؤشر الثورة الاسلاميه. سنال النتيجة التاليه: طرد مؤشر الماركسيه بين سنوات ١٣٥٧-١٣٦٢ الشمسيه إثر ايجاد الاغيار من قبل مؤشر الثورة الاسلاميه و فى هذا الدور شهد اكثر ظهور مؤشر الليبراليه فى الدوله المؤقته لكن بعد شروع الحرب و بعد وفات الامام الخمينى ككاريزما لهذا المؤشر اوجد التحدى داخل مؤشر الثورة الاسلاميه الذى أدى الى ايجاد الغير داخل مؤشر الثورة الاسلاميه و أثبتنا فرضيه رسالتنا مع تحليل هذا الدور.</p>
المفردات الرئيسيه: المؤشر، الثورة الاسلاميه، الماركسيه، الليبراليه

فهرست اجمالی

فصل یکم؛ ساختار پژوهش	۱
مقدمه: طرح پژوهش	۲
فصل دوم؛ تحلیل گفتمان: مارکسیسم، لیبرالیسم، انقلاب اسلامی (پیش از ۱۳۵۷) ..	۲۵
مقدمه	۲۶
گفتار اول: ظهور و بروز گفتمان مارکسیسم	۲۷
گفتار دوم: ظهور و بروز گفتمان لیبرالیسم	۴۷
گفتار سوم: ظهور و بروز گفتمان انقلاب اسلامی	۶۹
جمع بندی	۷۸
فصل سوم؛ صورتبندی گفتمان مارکسیسم و لیبرالیسم پس از پیروزی انقلاب	۸۸
مقدمه	۸۹
گفتار اول: فضای استعاری گفتمان انقلاب اسلامی	۹۰
گفتار دوم: تأثیر گفتمان انقلاب اسلامی بر مارکسیسم و لیبرالیسم	۱۱۵
فصل چهارم؛ دیالکتیک گفتمان انقلاب اسلامی، مارکسیسم، لیبرالیسم: تحلیل گفتمان اصلاح طلبی	۱۲۸
مقدمه	۱۲۹
گفتار اول: ظهور و بروز گفتمان اصلاح طلبی	۱۳۱
گفتار دوم: افول گفتمان اصلاح طلبی	۱۴۷
جمع بندی	۱۵۰
نتیجه گیری	۱۵۲
منابع	۱۵۷

فهرست تفصیلی

فصل یکم

۱	ساختار پژوهش	۱
۲	مقدمه: طرح پژوهش	۲
۲	بیان مسأله	۲
۴	پرسش‌ها و فرضیه پژوهش	۴
۴	پرسش اصلی	۴
۵	پرسش‌های فرعی	۵
۵	فرضیه پژوهش	۵
۵	اهمیت پژوهش	۵
۶	پیشینه پژوهش	۶
۹	روش پژوهش	۹
۹	سازماندهی پژوهش	۹
۱۰	چارچوب نظری	۱۰
۱۲	الف) تحلیل گفتمان	۱۲
۱۳	ب) مفاهیم و مؤلفه‌های نظریه لاکلا و موفه	۱۳
۱۳	• مفصل بندی	۱۳
۱۴	• دال و مدلول	۱۴
۱۴	• دال مرکزی	۱۴
۱۴	• دال شناور	۱۴
۱۴	• دال خالی	۱۴
۱۵	• غیرثابت و اختیاری بودن رابطه دال و مدلول	۱۵
۱۶	• عناصر، وقته‌ها یا لحظه‌ها	۱۶
۱۶	• حوزه گفتمان گونه‌گی	۱۶
۱۶	• انسداد و توقف	۱۶
۱۷	• هویت	۱۷
۱۷	• زنجیره هم ارزی و تفاوت	۱۷
۱۸	• هژمونی	۱۸
۱۸	• تنازع و تخاصم	۱۸
۱۹	• برجسته‌سازی و حاشیه‌رانی	۱۹
۱۹	• ساختار شکنی	۱۹
۱۹	• اسطوره‌سازی و وجه استعاره‌ای گفتمان	۱۹
۲۰	• قدرت	۲۰
۲۰	• موقعیت سوژه‌ای و سوژگی سیاسی	۲۰
۲۱	ج) نظریه اجتماعی تحلیل گفتمان لاکلا و موفه	۲۱
۲۲	• شناسایی فضای تخاصم و فرایند غیریت‌سازی میان گفتمان‌ها	۲۲

- ۲۲ زمان مند و مکان مند بودن گفتمان ها
- ۲۳ تحولات اجتماعی سیاسی محصول منازعات معنایی
- ۲۳ ضرورت شناخت و بررسی معنا و متن در تحلیل گفتمان
- ۲۳ ارتباط کردارهای اجتماعی با تحلیل متن و معنا
- ۲۴ قلمرو زمانی پژوهش

فصل دوم

- ۲۵ تحلیل گفتمان: مارکسیسم، لیبرالیسم، انقلاب اسلامی (پیش از ۱۳۵۷).....
- ۲۶ مقدمه
- ۲۷ گفتار اول: ظهور و بروز گفتمان مارکسیسم
- ۲۸ پیدایش بحران و بی‌قراری در گفتمان مسلط
- ۳۳ پیدایش نظریه‌ها و گفتمان‌های جدید
- ۳۵ عام‌گرایی یک نظریه و جذب نیروهای اجتماعی متنوع
- ۳۸ استقرار و هژمونی گفتمان مارکسیسم
- ۳۹ نشانه‌های گفتمانی حزب توده
- ۴۱ چالش‌ها و غیریت‌سازیه‌های درونی گفتمان مارکسیسم
- ۴۲ علل افول گفتمان مارکسیسم (توده)
- ۴۷ گفتار دوم: ظهور و بروز گفتمان لیبرالیسم
- ۵۱ پیدایش بحران و بی‌قراری در گفتمان مسلط
- ۵۳ پیدایش نظریه‌ها و گفتمان‌های جدید
- ۵۴ عام‌گرایی یک نظریه و جذب نیروهای اجتماعی متنوع
- ۵۶ استقرار و هژمونی این گفتمان
- ۵۷ چالش‌ها و غیریت‌سازیه‌های درونی گفتمان هژمونیک شده
- ۵۸ جبهه ملی تجلی گفتمان لیبرالیسم
- ۶۰ نهضت مقاومت ملی
- ۶۱ تشکیل جبهه ملی دوم
- ۶۲ خرده‌گفتمان‌های لیبرالیستی
- ۶۳ علل افول گفتمان لیبرالیسم
- ۶۴ الف) عوامل خارجی
- ۶۶ ب) عوامل داخلی
- ۱- فقدان برنامه منسجم:
 - ۲- اشتباهات رهبری:
 - ۳- عدم جذب مردم و طبقه‌ی جوان توسط جبهه‌ی ملی
 - ۴- ضعف ایدئولوژیک
 - ۵- وابستگی برخی از اعضا به خارج از کشور
- ۶۹ گفتار سوم: ظهور و بروز گفتمان انقلاب اسلامی

۷۰	پیدایش بحران و بی‌قراری در گفتمان مسلط
۷۲	پیدایش نظریه‌ها و گفتمانهای جدید
۷۳	عام‌گرایی یک نظریه و جذب نیروهای اجتماعی متنوع
۷۴	استقرار و هژمونی گفتمان انقلاب اسلامی
۷۸	چالش‌ها و غیریت‌سازیهای درونی گفتمان هژمون شده
۷۸	جمع‌بندی

فصل سوم

۸۸	صورت‌بندی گفتمان مارکسیسم و لیبرالیسم پس از پیروزی انقلاب
۸۹	مقدمه
۹۰	گفتار اول: فضای استعاری گفتمان انقلاب اسلامی
۹۶	تشکیل و طرد غیریت‌های سکولار
۹۸	تحلیل منازعات گفتمانی
۹۸	تحلیل مبانی نظری گفتمان انقلاب اسلامی (تمرکز بر دقایق گفتمان)
۹۸	• الف) این جهانی بودن دین: پیوند دین و دنیا
۱۰۱	• ب) دولت دینی: حق‌مداری و خدا محوری
۱۰۱	• پ) شهروند دولت شهر اسلامی: تکلیف محوری، کمال‌جویی
۱۰۳	• ت) آرمان شهر دینی: حکومت جهانی و شهروند فراملی
۱۰۴	• ث) تحرک سیاسی: وظیفه محوری، معنویت خواهی
۱۰۶	تحلیل رویکرد عملی گفتمان انقلاب اسلامی
۱۰۶	• الف) مجازات‌های اسلامی
۱۰۸	• ب) جمهوری اسلامی
۱۰۹	• پ) مجلس خبرگان و قانون اساسی
۱۱۱	• ت) حد و حدود آزادی
۱۱۲	• ث) ولایت فقیه
۱۱۵	گفتار دوم: تأثیر گفتمان انقلاب اسلامی بر مارکسیسم و لیبرالیسم
۱۱۵	حاشیه رانی مارکسیسم
۱۲۰	علل افول مارکسیسم
۱۲۳	حاشیه رانی لیبرالیسم

فصل چهارم

۱۲۸	دیالکتیک گفتمان انقلاب اسلامی، مارکسیسم، لیبرالیسم: تحلیل گفتمان اصلاح طلبی
۱۲۹	مقدمه
۱۳۱	گفتار اول: ظهور و بروز گفتمان اصلاح طلبی

۱۳۱	پیدایش بحران و بی‌قراری در گفتمان مسلط
۱۳۴	پیدایش نظریه‌ها و گفتمان‌های جدید
۱۳۵	عام‌گرایی یک نظریه و جذب نیروهای اجتماعی متنوع
۱۳۷	استقرار و هژمونی گفتمان اصلاح طلبی
۱۳۷	الف) دال مرکزی «مردم»
۱۳۸	ب) دال «اصلاحات»
۱۳۸	پ) دال «توسعه سیاسی»
۱۳۹	ت) دال «جامعه مدنی»
۱۴۱	ج) دال «آزادی»
۱۴۲	چالش‌ها و غیریت‌سازی‌های درونی گفتمان هژمونیک شده
۱۴۷	گفتار دوم: افول گفتمان اصلاح طلبی
۱۴۷	بحران و بی‌قراری
۱۴۹	حاشیه رانی گفتمان اصلاح طلبی
۱۵۰	جمع بندی
۱۵۲	نتیجه گیری

منابع

۱۵۸	منابع فارسی
۱۶۱	منابع انگلیسی

فهرست جداول

- جدول (۱-۲): آموزه‌های بنیادین گفتمان لیبرالیسم در قلمروهای مختلف ۴۹
- جدول (۱-۳): دسته بندی گروه‌های سیاسی در سال‌های پس از انقلاب ۹۰

فهرست شکل‌ها

- شکل (۱-۲): روش تحلیل گفتمان ۲۸
- شکل (۲-۲): صورت بندی گفتمان پهلویسم ۳۰
- شکل (۳-۲): عوامل تأثیرگذار در پیدایش بی‌قراری و بحران در گفتمانها ۳۳
- شکل (۴-۲): فضای تخصصی گفتمان پهلوی ۳۵
- شکل (۵-۲): صورت بندی گفتمان مارکسیسم- توده ۴۰
- شکل (۶-۲): صورتبندی گفتمان لیبرالیسم ۵۳
- شکل (۷-۲): صورتبندی گفتمان لیبرالیسم ۵۶
- شکل (۸-۲): صورتبندی گفتمان انقلاب اسلامی ۷۵
- شکل (۹-۲): روند هژمون شدن یک گفتمان ۷۷
- شکل (۱-۳): مفصل بندی گفتمان تجدد و سنت ۱۳۵۷ ۹۳
- شکل (۱-۴): مفصل بندی گفتمان‌های اصلاح طلبی و محافظه کار در سال ۱۳۷۶ ۱۳۶

فصل یکم

ساختار پژوهش

مقدمه: طرح پژوهش

بیان مسأله

انقلاب تحولی بنیادین در جامعه محسوب می‌شود و پیامدهای بسیاری را در عرصه‌های مختلف سیاسی اجتماعی به همراه دارد. حاصل هر انقلابی ایجاد ساختارهای جدید و مفاهیمی نو است و تأثیرات انقلاب و دگرگونیهای حاصل از آن به حدی است که زندگی اجتماعی، در دهه نخست انقلاب به عنوان گسست از گذشته و تاریخ نمایان می‌شود. هر انقلابی نه تنها سامان سیاسی جدیدی را به همراه می‌آورد، بلکه مجموعه بهم پیوسته‌ای از مفاهیم، واژه‌ها و ادبیات جدیدی را با خود به ارمغان می‌آورد و گاهی شعاع این گفتمان جدید مرزهای جغرافیایی یک کشور را در می‌نوردد و دامنه تأثیر آن تا فراسوی مرزهای دیگر کشورها نیز کشیده می‌شود.

مطالعه انقلاب‌های بزرگ جهان، این مهم را آشکار می‌سازد که علاوه بر تغییرات بنیادین که در ساختارها و نهادهای یک کشور در صورت مواجهه با انقلاب پدید می‌آید، گفتمانهای جدیدی نیز به سبب آنها مطرح می‌شود که این گفتمان‌ها با صورت بندی متفاوت، ساختارهای گفتمانهای پیشین را متأثر کرده و در مواردی منجر به حاشیه رفتن یک گفتمان می‌شوند. انقلاب اسلامی ایران نیز به اعتراف جمله محققان و پژوهشگران، مهم‌ترین رویداد در نیمه دوم قرن بیستم می‌باشد. که نه تنها نظام

پهلوی را کنار زد، بلکه گفتمان جدیدی را ایجاد کرد که سایر گفتمانها را به حاشیه راند. استقلال، مبارزه با طاغوت، استکبار جهانی، دفاع از محرومین و مستضعفین، امت اسلامی، دفاع از پابرنه‌ها، برابری و مساوات و... ... مجموعه‌ای بهم پیوسته از مفاهیم را تشکیل می‌دهند که در جریان انقلاب اسلامی وارد ادبیات سیاسی شد که در مجموع، گفتمان واحدی را تشکیل داد، که در یک منازعه معنایی با سایر گفتمانها قرار گرفت.

با آغاز مبارزات امام خمینی (ره)، و افول گفتمان پهلوی در عرصه سیاسی اجتماعی ایران، مسئله و به نوعی پروبلماتیک گفتمانهای موجود، پاسخ به چیستی هویتشان بود که با پاسخ به آن در واقع مسأله عقب ماندگی را حل می‌کردند. عمده‌ترین پاسخهایی که در این گفتمانها مطرح می‌شد نیز، حول محور طرح ریزی هویتی مستقل و جدای از غرب بود، که در دوران جدید از سوی مدرنیته غرب، سرمایه‌داری و نیروهای جدید، مورد هجوم واقع شده بود. بنابراین آنها، بخصوص اسلامگرایان و روشنفکران مذهبی در صدد طرح انسان، جامعه، اقتصاد، فرهنگ و سیاست بومی و غیر غربی برآمدند. طرح بازگشت به خویشتن آنان که شعاری مشترک در گفتمان انقلاب بوده است، در واقع طرح ریزی هویتی غیر غربی بود که با بازگشت به خویشتن ملی، (ملی‌گرایان و لیبرالها) خویشتن اسلامی، (اسلامگراها)، خویشتن طبقاتی (مارکسیستها) در مقابل هویت غربی قرار می‌گرفت. و با آمدن در صحنه سعی کردند فضای سیاسی اجتماعی ایران را بر اساس نظم مورد دلخواه خود سامان دهند. با اهمیت یافتن دگر بیرونی و مشترک میان گفتمانهای مزبور، توجه به عناصر درونی کمتر شد و به نوعی پاسخ سوال خود را در جهان دیگری جستجو می‌کردند در صورتی که مسائل مهمتری می‌توانست مسئله اصلی این گفتمانها باشد. قربانیان اصلی این ماجرا تاریخی بود که هیچگاه توسعه فرهنگی را درونش پیدا نکرد. این گفتمانها در زمان تسلط گفتمان پهلوی، به سبب وجود یک دشمن واحد و مشترک، اختلاف دیدگاهشان برجسته نبود و هویت و موجودیت آنها در غالب دشمن مشترک (گفتمان پهلوی) معنا می‌یافت اما با از میان رفتن این غیر، اختلافات میان آنها هویدا شد و به مقابله با هم پرداختند. گفتمان‌هایی که بعد از افول گفتمان پهلوی به صحنه آمدند و داعیه دار نظم بخشی به جامعه شدند، در یک تقسیم بندی کلی در پایان‌نامه پیش رو، به سه گفتمان اسلام سیاسی، گفتمان لیبرال و گفتمان مارکسیست نامگذاری شده‌اند.

گفتمان مارکسیسم و لیبرالیسم رامی توان در زمره اثرگذارترین گفتمانهای فعال پیش از انقلاب دانست. این تأثیرات از دو جهت قابل توجه می‌باشد؛ از یک جهت تأثیری که این گفتمانها در ایجاد

جریانهای مشابه خود در کشور داشتند و حزب یا گروه قرینه خود را به وجود آوردند و همچنین متناسب با آن فضای اندیشه ورزی را فعال نمودند و از جهت دیگر موضع گیری که در برابر این گفتمانهای فلسفی و سیاسی بوجود آمد، که خود باعث بوجود آمدن جریانات سیاسی جدید گردید. آنچه در دوره معاصر اهمیت دارد، واکنشهایی است که از سوی جریان مذهبی بوجود می آید. از یک سو سرخوردگی از الگوهای پیشنهادی لیبرالیستی و مارکسیستی بود که علیرغم وجوه تبلیغاتی و جذابیتهایی که در دورههای مختلف داشت، سرانجام نتوانستند موفقیتی چشمگیر بدست آورند و از سوی دیگر زیر سؤال رفتن مبانی دینی در عصر مدرنیته. این واکنشها که در ابتدا ماهیت دفاعی داشتند به مرور به طرح اندیشههای جدید و تکامل آنها منتهی گردید. این تلاشها در مرحله اول یک نوع بازسازی دینی و سرانجام ارائه یک گفتمان جدید در مقابل گفتمانهای رقیب بوده است.

که گفتمان اسلام سیاسی در این پایاننامه تحت عنوان گفتمان انقلاب اسلامی معنا شده است. لذا رسالت پایاننامه پیش رو بررسی این موضوع است که، باتوجه به ورود گفتمان انقلاب اسلامی و پیروزی آن، سایر گفتمانهای رقیب چه سرنوشتی را پیدا کردند؟ آیا گروههایی که تضاد ایدئولوژیک با اسلام و امام داشتند حاشیه رانی شدند و آنان که ظرفیت مفصل بندی پیرامون دال مرکزی گفتمان انقلاب اسلامی را دارا بودند به حیات سیاسی خود ادامه دادند؟

به جهت مناسبت موضوع و نیز قابلیت گفتمان لاکلاوموفه در تبیین پدیدههای سیاسی - اجتماعی، چاقوب نظری پژوهش حاضر، نظریه تحلیل گفتمان لاکلاوموفه خواهد بود. لذا از آنجاییکه در نظریه تحلیل گفتمان لاکلاوموفه، همه مسائل گفتمانی فهم می شوند و تمامی پدیدهها به عنوان متن متناظر با بستر پیدایش و در ارتباط با شرایط بیرونی آنها به عنوان زمینه، مورد تحلیل و بررسی قرار می گیرند، تلاش ما بر آن بوده است تا فراز و فرود گفتمان مارکسیسم و لیبرالیسم در تناظر میان متن و زمینه تحلیل شود.

پرسشها و فرضیه پژوهش

پرسش اصلی

گفتمان انقلاب اسلامی چه تأثیراتی را برگفتمانهای مارکسیسم و لیبرالیسم پس از پیروزی داشته

است؟

پرسش‌های فرعی

گفتمانهای رقیب گفتمان انقلاب اسلامی کدامند و چه مختصاتی دارند؟
دال‌های گفتمان انقلاب اسلامی بر چه اساسی صورت‌بندی شده است؟
صورت‌بندی گفتمان مارکسیسم و لیبرالیسم پس از پیروزی انقلاب به چه صورت در آمد؟
تنازعات درونی گفتمان انقلاب اسلامی منجر به شکل‌گیری چه خرده‌گفتمان‌هایی گشت؟

فرضیه پژوهش

انقلاب اسلامی ایران موجب توجه رابطه دین و سیاست و درآمیختگی تفکر دینی با اصول فکری مارکسیسم گردید و تفکر مارکسیستی و لیبرالیستی را دچار نوعی بن بست در اصول و اندیشه‌هایشان کرد و در چنین وضعیت مشروط شدگی آنها ناگزیر به تجدیدنظرهای مهمی در اندیشه‌های خود مخصوصاً در رابطه دین و سیاست شدند.

اهمیت پژوهش

گفتمان چپ در ایران هرچند به کثرت‌رئی‌های سیاست‌های روز آلوده بوده است، اما در صد سال تاریخ خود ناشر اندیشه‌های نوینی نیز بوده است و دارای تجربه بلند مدت حضور اجتماعی نیرومند در ایران است. لذا گفتمان‌های مارکسیستی و لیبرالیستی در طول چندین دهه حیات اجتماعی در ایران، اندوخته‌ها و تجربیات ارزشمندی درباره فرازها و فرودها و نحوه بازیگری در جامعه ایران انباشته کرده‌اند. البته تجربه بازیگری و کنشگری نمی‌تواند علت قوت یابی محدود آنها قلمداد شود، اما می‌تواند بستر و زمینه مساعدی را برای آنها فراهم آورد. لذا هدف از انتخاب دوگفتمان مارکسیسم و لیبرالیسم و تحلیل تأثیرات انقلاب اسلامی بر آن بدین جهت است که، دوگفتمان مزبور نقش فعالی را در تاریخ سیاسی ایران داشته‌اند و از ابتدای امر، بعنوان مخالفان رژیم پهلوی قرار گرفتند همانگونه که گفتمان انقلاب اسلامی در مقابل رژیم قرار گرفت. اما ابزار و اهدافشان متفاوت بود؛ بطور کلی هر سه در صدد از بین بردن هژمونی گفتمان پهلوی بودند. لذا اهمیت پژوهش حاضر در این نکته نهفته است که با بررسی تأثیر گفتمان انقلاب بر این دوگفتمان، در واقع پی‌بندی به ابزار پیروزی انقلاب اسلامی و چگونگی هژمون شدن آن می‌بریم و به این مهم دست می‌یابیم که گفتمان انقلاب اسلامی با ازدست دادن چه دال‌هایی دچار چالش می‌شود و دال‌های گفتمان رقیب می‌توانند صورت‌بندی جدیدی را ایجاد کنند و به این ترتیب گفتمان انقلاب اسلامی رابه چالش بکشند. و به نوعی از این منظر انقلاب را